

Edukacja religijna dzieci – perspektywa biblijna

ks. prof. Waldemar Chrostowski

Biblijny model religijnej edukacji dzieci odzwierciedla świadomość wyjątkowej tożsamości wyznawców Boga, którzy z pokolenia na pokolenie mieli dochować Mu wierności i wzrastać we wszystkim, co dobre. Na takim gruncie opierają się postulaty ustawicznego doskonalenia duchowego i moralnego. Zadanie wychowania i edukacji polegało na zapoczątkowaniu takiego stylu życia, w którym bezwzględne pierwszeństwo nad uwarunkowaniami środowiskowymi i wpływami zewnętrznymi miało poczucie odpowiedzialności za swoje życie i postępowanie.

Priorytet doświadczenia wiary

W długiej historii biblijnego Izraela wychowanie dzieci miało charakter i ukierunkowanie religijne. Właśnie to pozwoliło ludowi Bożego wybrania przetrwać w obcym, pogańskim otoczeniu i nie tylko ustrzec swej odrębności, ale ją stale rozwijać. Tak stawało się widoczne, że prawidłowe wychowanie nie może być tylko produktem otoczenia ani warunków, w jakich dziecko żyje, lecz jest owocem troski, w której wyraża się to, kim są jego rodzice i rodzina.

Podstawowy element edukacji religijnej stanowił wzgląd na bojaźń Bożą. Wszystko, co ją osłabia albo się jej sprzeciwia, zasługuje na potępie-

nie i odrzucenie. To spojrzenie jest wyraźnie obecne w Księdze Przysłów, zawierającej zbiory pouczeń odnośnie do właściwego sposobu życia. Dobra edukacja to nic innego jak nauczanie mądrości opartej na uznaniu i respektowaniu bojaźni Bożej, co oznacza wdrażanie dzieci do żywego doświadczenia Boga. Wyjątkowość ludu Bożego wybrania, wynikająca z zawarcia przymierza, ustanowiła jego szczególną więź z Bogiem, co wystarczająco uzasadniło wynikające z niej zobowiązania moralne. Priorytet wychowania stanowiły wezwania do wierności wobec Boga i związania z Nim swego życia:

„Synu mój, nie zapomnij mego pouczenia,
twoje serce niech strzeże przykazań,
bo wiele dni i lat życia oraz pełnię szczęścia ci przyniosą.
Niech miłość i wierność cię nie opuszczą,
przymocuj je sobie do szyi,
na tablicy serca je wypisz,
a znajdziesz uznanie i łaskę w oczach Boga i ludzi” (Prz 3,1-4).

Rezultatem dobrej edukacji dziecka miało być ufne poleganie na Bogu we wszystkich, także najtrudniejszych, okolicznościach życiowych. Nie obywała się ona bez namiętności i karcenia, którego sens dziecko rozpoznawało wtedy, gdy

przekonało się, że sprzyja powrotowi na właściwą drogę. Chodziło jednak zawsze o dowartościowanie daru wolności i umiejętności właściwego z niej korzystania. Katecheza dla dzieci odbywała się przede wszystkim w rodzinie. Rozważając obecność Boga w dziejach Izraela, rodzice wdrażali swoje dzieci do posłuszeństwa woli Bożej. Na tym opierało się budowanie jedności ludu Bożego umacniające świadomość ścisłych więzi obecnego pokolenia z tymi, którzy żyli dawniej i z tymi, którzy dopiero się urodzą.

FOT. ISTOCK

Etyczne aspekty edukacji dzieci

Pierwszymi i najważniejszymi wychowawcami i nauczycielami byli rodzice. Ojciec i matka własnym postępowaniem powinni dawać swoim dzieciom dobry przykład i uczyć je Bożej drogi życia. Najważniejszy obowiązek dzieci to szacunek i posłuszeństwo wobec rodziców traktowanych jako „pierwsi po Bogu”, co widać w układzie dziesięciu przykazań Bożych: nakaz czci rodziców

następuje zaraz po trzech nakazach czci Boga. Księga Przysłów kładzie duży nacisk na obowiązek „słuchania” rodziców, czyli posłuszeństwa wobec nich:

„Synu mój, słuchaj karcenia swego ojca,
nie odrzucaj pouczenia swej matki,
bo są wieńcem powabnym dla głowy
i cennym naszymnikiem dla twej szyi” (Prz 1,8).

(Mt 19,14), nie była powszechna. Patrzone na dzieci jako osoby wyjęte spod prawa i potrzebujące opieki.

Obok obowiązków dzieci wobec rodziców istniały również obowiązki rodziców wobec dzieci. Cześć okazywana rodzicom i szacunek wobec nich wykluczały wszelki despotyzm z ich strony. Dlatego w wychowaniu i edukacji nie dominowały groźby, aczkolwiek je znano i poważnie się z nimi liczone, lecz perspektywa dóbr przyobiecanych w czwartym przykazaniu Bożym:

Dobra edukacja to
nic innego jak nauczanie
mądrości opartej na
uznaniu i respektowaniu
bojaźni Bożej,
co oznacza wdrażanie
dzieci do żywego
doświadczenia Boga.

Edukacja dzieci, wprowadzanych bardzo wcześnie do świata dorosłych, odzwierciedlała i podtrzymywała trwałą więź międzypokoleniową stanowiącą istotny kanał przekazywania nauk religijnych i etycznych. Na dzieci, witane jako znak błogosławieństwa, patrzono z miłością i troską, lecz i realistycznie. Koncepcja ich naturalnej niewinności, która bywa dostrzegana w słowach Jezusa, iż „do takich bowiem należy królestwo niebieskie”

„abyś długo żył i aby ci się powodziło na ziemi, którą ci daje Pan, Bóg twój” (Pwt 5,16).

Edukacja miała na względzie chłopców i dziewczęta, lecz w odniesieniu do jednych i drugich posiadała swoją specyfikę. Kształcenie ograniczało się niemal wyłącznie do chłopców, którzy byli przygotowywani do podjęcia i sprostania ważnym zadaniom publicznym. Natomiast dziewczęta, wychowywane i kształcone pod okiem matek

i sióstr, przygotowywano do życia w rodzinie oraz do sprostania w przyszłości powołaniu żony i matki. W obu przypadkach, tak w odniesieniu do chłopców, jak i do dziewcząt, edukacja miała prowadzić do umiejętności pracy nad sobą oraz panowania nad sferą emocji i popędów. Nie porzeczano na wzniosłej, religijnej i duchowej, motywacji, ponieważ w pewnych sytuacjach – co paradoksalne – mogła się okazać niewystarczająca. Używano wtedy argumentów o charakterze psychologicznym i opartym na doświadczeniu, które sprzyjały opamiętaniu się i zapobiegały zgubnym skutkom ulegania pożądliwości i namiętnościom.

Niemalże miejsca poświęcano prawidłowemu rozeznaniu i ocenie więzi społecznych w obrębie własnego narodu, warunkujących postawę moralną sprzyjającą zaprowadzaniu „prawa i sprawiedliwości”. Podstawowa przesłanka tej postawy wynikała z często przypominanego obowiązku troski o „ubogich, sieroty i wdowy”. Co się tyczy rozmaitych powiązań społecznych, także rodzinnych, w edukacji dzieci ceniło ich przygotowanie do niezależności. Najważniejszy cel edukacji dzieci stanowiło ich przygotowanie do tego, aby umiały wypełnić zadania postawione przez Boga oraz służące budowaniu i integracji całej wspólnoty. ■